

KÖNYVISMERTETÉS

Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae – A magyarországi középkori latinság szótára. VI. K–M. (A szerkesztőbiz. elnöke: Maróth Miklós. Kiadásra előkész.: Szovák Kornél.) Argumentum, Bp., 2017. 433 p. (ISBN 978-963-446-783-0)

A magyarországi történeti és nyelvészeti kutatásban már az 1930-as években megfogalmazódott az igény, hogy középkori (és az ekkori elképzelések szerint egyszersmind koraiújkori) latin nyelvű emlékeinkhez megfelelő színvonalú, a fennmaradt szövegek lehető teljességét feldolgozó szótárat készítsenek. Az erre irányuló igyekezetet nem csupán az indokolta, hogy 1920-ban európai összefogásban megindultak a tervek szerint az egész középkori latinság anyagát felölelő, ám sajnos a mai napig meg nem valósult Novum glossarium előkészületei — hanem speciálisan az is, hogy idehaza a latin igen sokáig, egészen 1844-ig az állami adminisztráció nyelvének is számított. Többszöri megtorpanást és újrakezdést követően végül 1973-ban indult meg (akkor még Boronkai Iván tényleges vezetésével) az a szisztematikus gyűjtőmunka, amelynek köszönhetően 1987-ben végre megjelenhetett A magyarországi középkori latinság szótára első kötete első fasciculusa, és amelyet Boronkai halála óta Szovák Kornél koordinál. A sorozat anyaggyűjtése az 1526 előtti időkből közé tett valamennyi forrástípusra és műfajra kiterjed. A most bemutatott kötet ennek a sorozatnak a hatodik darabja, színvonala pedig méltó az eddigiekhez, nemzetközi összevetésben is megállja a helyét. Anyagát az MTA–ELTE–PPKE Ókortudományi Kutatócsoportja keretein belül összesen 11 szerző állította össze.

Szótárat készíteni elsősorban persze nyelvtudományi teljesítmény, ám jelen kötet (és tágabb értelemben a hazai középlatin szótár egész anyaga) történeti kutatás nemcsak a középkori história elsődleges forrásnyelvének jobb megértését segítő szógyűjteményként, hanem az intézménytörténet, a társadalomtörténet, a művelődéstörténet és a medievisztika más részterületeinek vizsgálatát elősegítő forrásrepertóriumként is kiválóan használható. Kiragadott példaként maradva: a jogtörténeti kutatásra is megtermékenyítő hatással lehet például a *lex* szó előfordulásainak jelentésváltozatok szerint strukturált tételes jegyzéke (83–84.). Új tanulmányok, összehasonlító vizsgálódások lehetőségét rejti magában a *magister* szó előfordulásairól közölt roppant gyűjtés (165–188). Az egykori társadalmi elit jobb megismerése szempontjából is fontos a *magnificus* szócikk (186–188.), amely számos ponton egészíti ki Fügedi Erik és Kubinyi András ezzel kapcsolatos tanulmányainak anyagát, lehetővé téve például a 'nagyságos' megszólítás az országbárok rendkívül

szűk köréről a született arisztokrácia valamivel szélesebb rétegére történő kiterjedésének még részletesebb bemutatását. Közhelyszerű megállapítás, de attól még igaz: A magyarországi középkori latinság szótárának újabb részlete — hasonlóan az előzőekhez — a középkorkutatás minden ágának nélkülözhetetlen segédkönyve. Nagyon várjuk a további köteteket is!

Körmendi Tamás

Szálkai Tamás: Címeres nemeslevelek a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú- Bihar Megyei Levéltárában. Debrecen, 2016. 121 p. (A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei, 33.) (ISBN 978-963-7238-54-3; ISSN 0133-8676)

Az 1848 előtti többnyire, rendi, jogi emelkedést biztosító címereslevelek (*litterae armales*) a modern levéltárak napjainkban is féltett, nagy érdeklődésnek örvendő dokumentumai. Feltárásuk, feldolgozásuk, szerencsés esetben közreadásuk nemcsak a történettudomány segédtudományai, a genealogia, a heraldika régi törekvése, de a 19. század derekától olyan folyamatosan megújuló tendencia ez, amely eredményeinek még csak napjainkig tartó futó áttekintése is túlzás nélkül állítható, minimum kisebb önálló tanulmányt, vagy bibliográfiát igényelne. Ugyanakkor ez a feltárás, feldolgozás a mindennapokban különösen fontos az egyes családok múltjának, identitásának kutatása során. Ebben a fölöttébb széles és sokszínű tablóban kell elhelyezni a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának főlevéltárosa, Szálkai Tamás, munkahelye által őrzött címeres nemesleveleinek monografikus igényű feldolgozását. A szerző neve jól ismert mind az adott térség, mind pedig a tématerület iránt érdeklődők számára, hisz nevéhez már e munkát megelőzően is mind Hajdúság, mind Bihar vármegye, illetve a Partium több heraldikai kiállítására fűződik, mely munkákat gyakran kis katalógusokkal, aprónyomtatványokkal tette emlékezetesebbé, maradandóbbá.

A szerző a bevezetőben a címernyerés, és címeradományozás folyamatát mutatja be, a térség kora újkori sajátosságai miatt a Magyar Királyságban, valamint párhuzamosan az Erdélyi Fejedelemségben. A jobbágyfelszabadító levéltől, a címerkérő folyamodványon keresztül az armális díjáig tisztázza e folyamat lépcsőit. Bemutatja a címereslevél szerkezetét, ismertette a magyar udvari kancellária és az erdélyi fejedelmi kancellária által kiállított armálisok szerkezeti eltéréseit. Külön kitér a 15. századtól ismert azon gyakorlatra,